

Målnummer:	T3855-10	Avdelning:	1
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2011-11-07		
Rubrik:	Condictio indebiti. Skatteverket har ansetts återbetalningsskyldigt sedan en redovisningsbyrå på grund av misstag har betalat in skatt till fel skattekonto.		
Lagrum:	55 § skattebetalningsförfordningen (1997:750)		
Rättsfall:	<ul style="list-style-type: none">• NJA 1994 s. 177• NJA 1999 s. 575• NJA 2001 s. 353• NJA 2005 s. 152		

REFERAT

Solna tingsrätt

Registreringstjänst E.O. Aktiebolag förde vid Solna tingsrätt den talan mot staten genom Skatteverket som framgår av tingsrättens dom.

Tingsrätten (rådmannen Carl Eric Lawass, tf. rådmannen Eva Wahlberg och tingsfiskalen Malin Hjalmarson) anförde i dom den 25 januari 2010:

Bakgrund

Registreringstjänst E.O. Aktiebolag (Registreringstjänst) företrädde två skattskyldiga, Repro Consult Jansson och de Mander Aktiebolag (Repro Consult) och Venditia Utbildning & Projektledning AB (Venditia), och upprättade skattedeklarationer för dem bägge. Därefter inbetalade Registreringstjänst via Internet till Skatteverket de i skattedeklarationerna upptagna beloppen för Repro Consults och Venditias räkning, men av ett förbiseende angavs Repro Consults organisationsnummer även vid inbetalningen för Venditias räkning. Båda inbetalningarna gottskrevs därför Repro Consults skattekonto. Vid Skatteverkets månatliga avstämning av detta konto avräknades därefter en del av beloppet mot Repro Consults moms-skuld medan en annan del överfördes till Kronofogdemyndigheten för avräkning mot bolagets restförda skatter. Sedan misstagsbetalningen upptäckts begärde Venditia att denna i sin helhet skulle omföras till detta bolags skattekonto. Framställningen bifölls endast såtillvida att överskottet på Repro Consults skattekonto överfördes till Venditias skattekonto. Fråga i målet är om staten genom Skatteverket (staten) ska återbetala den resterande delen av misstagsbetalningen till Registreringstjänst, som övertagit Venditias anspråk.

Yrkanden m.m.

Registreringstjänst har yrkat att staten förpliktas att till Registreringstjänst utge ett kapitalbelopp om 135 376 kr jämte ränta - - -.

Staten har bestritt käromålet men vitsordat yrkat belopp jämte ränta i och för sig.

Grunder

Registreringstjänst har som grunder för käromålet anført följande. Det är fråga om en misstagsbetalning. I första hand föreligger därför

återbetalningsskyldighet för mottagande part, staten, på grund av principen om *condictio indebiti*. I andra hand görs gällande att återbetalningsskyldighet föreligger eftersom staten har gjort en obehörig vinst utan rättsgrund på Registreringstjänsts bekostnad. I tredje och sista hand görs gällande att återbetalningsskyldighet ska ske på grund av att misstagsbetalningen ska anses vara ett förklaringsmisstag.

Staten har som grunder för bestridandet anfört följande. Det vitsordas att betalningen var avsedd för ett annat bolags skattekonto. Staten har emellertid tagit emot betalningen i god tro och inrättat sig efter den. Staten har inte gjort någon obehörig vinst. Staten hade, när inbetalningen gjordes, ingen anledning att inse och har inte heller insett att det varit fråga om en misstagsbetalning.

Sakframställningar

Registreringstjänst har anfört följande.

Registreringstjänst är en bokföringsbyrå som ägs och drivs av E.O. I bolagets verksamhet ingår att omhänderta bolagets klienters bokföring samt för deras räkning ombesörja fortlöpande skattebetalningar. Både Repro Consult och Venditia var Registreringstjänsts kunder och E.O. hade fullmakt att sköta bokföring, deklarerera samt betala in skatt över Internet för de båda bolagen.

Repro Consult, som numera har gått i konkurs, kom på obestånd våren 2008. Den 9 maj 2008 ansökte Repro Consult om företagsrekonstruktion. Samma dag biföll tingsrätten ansökningen. Beslutet innebar att bolaget i princip inte fick betala skulder som uppkommit före beslutet. I bolagets ansökan om företagsrekonstruktion beskrevs bolagets ekonomiska situation och till ansökan bifogades en uppställning över bolagets aktuella tillgångar och skulder samt bolagets balansrapport. Tillgångarna uppgick till ca 328 000 kr, varav 200 000 kr avsåg goodwill. De största skuldposterna avsåg en checkräkningsskuld om ca 212 000 kr och en moms-skuld om ca 136 000 kr. Checkräkningsskulden var prioriterad och för denna fanns säkerhet i form av företagsinteckningar medan moms-skulden var oprioriterad. Skatteverket fick del av Repro Consults ansökan om företagsrekonstruktion samt balansen mellan bolagets tillgångar och skulder. Rekonstruktören upprättade en rekonstruktionsplan, vilken gavs in till tingsrätten. Rekonstruktören angav att det saknades misstanke om brott mot borgenärer samt att oprioriterade borgenärer inte kunde påräkna någon utdelning vid eventuell konkurs. Vid borgenärssammanträde den 30 maj 2008 närvarade Skatteverket och hade ingen erinran mot att rekonstruktionen fick fortsätta. Den 15 augusti 2008 beslutade tingsrätten, efter begäran av rekonstruktören, att rekonstruktionen skulle få pågå ytterligare tre månader. Av tingsrättens protokoll framgick att Repro Consult till augusti hade sålt tillgångar om 150 000 kr.

Venditia var och är ett bolag med löpande verksamhet och anställd personal.

När E.O. återkom till arbetet efter semester sommaren 2008 skulle hon upprätta deklarationer och betala in skatt via Internet för bl.a. Repro Consult och Venditia. Moms inbetalas och redovisas var tredje månad. Om ett bolag är under rekonstruktion betalas endast moms, och inte källskatter och arbetsgivaravgifter, vilket Skatteverket kände till.

Av Repro Consults deklaration avseende moms att deklarerera för perioden april till juni 2008, som E.O. upprättade, framgick att bolaget hade haft momspliktig försäljning och därvid sålt för 306 216 kr samt att den utgående momsen uppgick till 76 554 kr. Vidare framgick att, efter avdrag för ingående moms, den totala momsen uppgick till 52 927 kr och att av detta belopp skulle 12 453 kr inbetalas. I en ruta för upplysningar hade särskilt antecknats att beslut om företagsrekonstruktion hade fattats den 9 maj 2008 och att inbetald moms därför endast avsåg tiden efter denna dag.

E.O. gjorde inbetalningen om 12 453 kr via Internet till Repro Consults

skattekonto. E.O. skulle vidare för Venditias räkning betala in 182 882 kr till Venditias skattekonto. Vid inbetalningar över Internet ska bolagets organisationsnummer och beloppet anges. Vid inbetalningen för Venditia angav E.O. dock Repro Consults organisationsnummer, vilket fick till följd att beloppet kom in på detta bolags skattekonto. Hennes misstag ledde till att det inbetalades för mycket till Repro Consults skattekonto och till att ingen inbetalning skedde till Venditias skattekonto. Deklarationerna skickades per post till Skatteverket. Därvid saknades underlag för inbetalningen om 182 882 kr till Repro Consults konto, medan underlag för detta belopp fanns avseende Venditia.

Enligt 3 kap. 6 § skattebetalningslagen (1997:483) ska Skatteverket månatligen stämma av inbetalda och andra tillgodoförda belopp mot påförda belopp på den skattskyldiges skattekonto. Enligt 8 § skattebetalningsförordningen (1997:750) ska Skatteverket även skicka ut den månatliga avstämningen i form av kontoutdrag till den skattskyldige. Kontoutdrag skickades av Skatteverket till såväl Repro Consult som Venditia.

Av Repro Consults kontoutdrag från den 8 september 2008 framgick att det ingående saldöt per den 3 augusti 2008 var -1 445 kr och att en momsskuld om 89 440 kr överlämnats till Kronofogdemyndigheten. Av kontoutdraget framgick vidare att total moms för perioden april till juni 2008 uppgick till 52 927 kr, att inbetalningarna om 12 453 kr och 182 882 kr hade bokförts den 18 augusti 2008 samt att det, efter avräkning mot kontoskulden hos Kronofogdemyndigheten, fanns ett överskott om 52 486 kr.

Av Venditias kontoutdrag framgick att Venditia var skyldigt att betala 182 882 kr. Efter att Venditia erhållit kontoutdraget tog bolaget kontakt med E.O. som då, den 12 september 2008 eller någon dag därefter, insåg sitt misstag. E.O. tog direkt kontakt med Skatteverket och rekonstruktören. E.O. talade per telefon med L.G. på Skatteverket som sa att Venditia måste begära rättelse. Detta skedde den 17 september 2008. Därefter kom utbetalningsbesked från Skatteverket med uppgift om att endast överskottet på Repro Consults skattekonto kunde utbetalas med hänsyn till innehålllet i 55 § andra stycket skattebetalningsförordningen. Venditia begärde härefter med hänvisning till civilrättsliga grunder att även resterande del av misstagsbetalningen skulle återbetalas, men begäran avsågs.

Venditia begärde att Registreringstjänst skulle betala statens krav på Venditia om 182 882 kr. Registreringstjänst betalade beloppet och övertog Venditias fordran. E.O. upptog lånen för att kunna betala.

Företagsrekonstruktionen kunde inte slutföras och den 12 november 2008 försattes på egen ansökan Repro Consult i konkurs. Den 22 december 2008 hölls edgångssammanträde vid vilket konkursförvaltaren redogjorde för att ett utomstående bolag av misstag hade betalat en skatteskuld till staten om ca 130 000 kr och att Repro Consult ansåg sig ha denna skuld. Enligt konkursförvaltaren kunde oprioriterade borgenärer inte räkna med utdelning i konkursen. Konkursbouppteckningen visade att det inte var aktuellt med något ställföreträdaransvar och att det inte fanns anledning att misstänka brott mot borgenärer.

Staten har varit i ond tro då Skatteverket borde ha uppmärksammat misstagsbetalningen. Skattekontots konstruktion som medfört att misstagsbetalningen inte uppmärksammats förrän vid avstämningen föranleder inte att staten kan anses vara i god tro. Skatteverket har dessutom enligt 38 § skattebetalningsförordningen en skyldighet att kontrollera skatteredovisningen från skattskyldiga bolag på obestånd.

Statens fordran mot Registreringstjänst var värdelös och även om staten skulle ha bevakat sin fordran i konkursen hade staten inte fått någon utdelning.

Staten har anfört följande.

Skatteverket fick den 19 maj 2008 reda på att Repro Consult beviljats företagsrekonstruktion. Det kan dock inte vitsordas att det tillsammans med ansökan om företagsrekonstruktion skickades med en uppställning över bolagets tillgångar och skulder.

Den 19 maj 2008 debiterades Repro Consults skattekonto mervärdesskatt med 86 233 kr och arbetsgivaravgifter med 1 069 kr. Den 5 juli 2008 restfördes 89 168 kr, dvs. överlämnades för indrivning till Kronofogdemyndigheten. Den 19 augusti 2008 debiterades Repro Consults skattekonto med 52 927 kr i moms. Den 18 augusti 2008 bokfördes inbetalningar på Repro Consults skattekonto om 12 453 kr och 182 882 kr. Inbetalningarna gjordes helt genom maskinell hantering och det var ingen människa som läste av eller kontrollerade inbetalningen. Det vitsordas att inbetalningen om 182 882 kr var avsedd för Venditias skattekonto.

Skatteverket gör avstämning avseende inbetalda och andra tillgodoförda belopp mot påförda belopp på den skattskyldiges skattekonto efter första helgen i varje månad. Av Repro Consults kontoutdrag den 8 september 2008 framgår bl.a. att de två inbetalningarna gjorts samt att Skatteverket har krediterat bolagets momsskuld och överlämnat 89 782 kr till Kronofogdemyndigheten, där avräkning har skett med samma belopp i enlighet med lagen (1985:146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter.

Inbetalningarna om 12 453 kr och 182 882 kr ledde till att skattekontot krediterades. Skatteverket hade ingen anledning att ifrågasätta att inbetalningarna gjordes till rätt konto. Det händer att inbetalningar som görs till skattekontot inte stämmer överens med deklarationen. Till exempel kan detta ske om ett bolag säljer av tillgångar eller gör en inbetalning för att täcka kommande kvarsfatt. Det är vidare vanligt att företrädare för bolag själva betalar in till skattekontot t.ex. för att undvika konkurs eller företrädaransvar. Om ett bolag är i konkurs kontrolleras manuellt vem som gjort inbetalningarna till bolagets skattekonto, men det sker inte vid företagsrekonstruktion. Vid en företagsrekonstruktion kan nytt kapital tillföras till bolaget och tillgångar kan säljas av, vilket resulterar i att moms ska betalas. Vidare kan betalningar göras av tredje man, t.ex. av företrädare för bolaget.

Om en misstagsbetalning görs till ett skattekonto, ska inbetalaren omedelbart, eller i vart fall före den månatliga avstämningen, meddela Skatteverket om misstaget. I annat fall kan medlen utgöra en tillgång för Kronofogdemyndigheten och avräknas mot skulder till staten.

Enligt principen om *condictio indebiti* är huvudregeln att en felaktig betalning ska gå åter. Ett undantag från denna huvudregel är om mottagaren i god tro mottagit betalningen och inrättat sig härefter. Skatteverket har varit passivt under rekonstruktionsförfarandet och har inrättat sig efter att det inte förelegat någon skuld till staten.

Uppgifterna i konkursbouppteckningen är endast Repro Consults och konkursförvaltarens subjektiva uppfattning.

Det vitsordas att den del av misstagsbetalningen som inte har återbetalats har krediterats respektive avräknats mot Repro Consults skatte- och avgiftsskulder uppkomna före beslutet om företagsrekonstruktion.

Domskäl

Registreringstjänst har åberopat skriftlig bevisning. Staten har inte åberopat någon bevisning.

I målet är fråga om en betalning av skatt som skett av misstag ska återbetalas.

I 55 § skattebetalningsförordningen finns en bestämmelse om

misstagsbetalning av skatt. Om en skattskyldig visar att han av misstag betalats in för mycket skatt, skall Skatteverket skyndsamt återbetala vad som inbetalats för mycket. En sådan återbetalning får dock ske endast till den del återbetalningen kan göras från ett överskott på den skattskyldiges skattekonto.

I det nu aktuella fallet är det emellertid inte den skattskyldige själv som gjort misstagsbetalningen utan en annan skattskyldig, låt vara att de båda skattskyldiga företrätts av samma subjekt. Denna situation är inte förutsedd i den offentlighetsregleringen. Det måste förutsättas att i denna situation civilrättsliga regler skall bilda utgångspunkt för prövningen.

Det misstag som begåtts är en ren felskrivning. Huvudregeln vid denna typ av misstagsbetalningar är att återbetalning ska ske. Frågan är om det finns tillräckliga skäl att frångå huvudregeln.

Som skäl till att misstagsbetalningar ska återgå brukar anföras att det skett en icke avsedd förmögenhetsförskjutning som saknar rättslig grund. Häremot brukar åberopas intresset av trygghet i omsättningen. Den som i god tro mottagit ett belopp och kanske även tillgodogjort sig beloppet i god tro kan anses ha ett befogat intresse av att få behålla det.

Intresset av trygghet i omsättningen kan inte anses ha samma tyngd när det gäller skattebetalningar med staten som betalningsmottagare. Likväl kan situationer förekomma där en misstagsbetalning till annans skattekonto inte skäligen bör återgå. Detta är enligt tingsrättens mening fallet, då Skatteverket i god tro mottagit en sådan betalning och på grund härav försummat att vidta åtgärder för indrivning, vilka kunnat leda till att skulden betalats helt eller delvis.

Som staten anför är skattekontosystemet maskinellt och uppbyggt så att någon egentlig granskning av inbetalningarna i allmänhet inte sker. Staten har hävdade att det mot bakgrund av systemets uppbyggnad saknas anledning för staten att misstänka att en inbetalning till ett skattekonto är en följd av misstag. Enligt tingsrättens bedömning kan staten emellertid inte till undgående av återbetalningsskyldighet åberopa att inbetalningar godtas utan närmare granskning.

Ett undantag från principen om maskinell behandling gäller då skattekontots innehavare är försatt i konkurs. Skäl kan anföras för att detsamma borde gälla då innehavaren - såsom i det aktuella fallet - är föremål för företagsrekonstruktion. Hade en handläggare granskat de aktuella inbetalningarna skulle, på de skäl som Registreringstjänst anför, Skatteverket haft skäl att misstänka att det var fråga om en misstagsbetalning.

Venditia har så snart bolaget erhållit avstämningen och därmed fått kännedom om misstagsbetalningen begärt rättelse. Detta har skett också inom skäligen tid efter betalningen.

Staten har inte kunnat påräkna utdelning i Repro Consults konkurs. Utredningen tyder inte på att en talan om betalningsansvar för bolagets ställföreträdare skulle ha kunnat föras med framgång.

Kronofogdemyndigheten har tagit en del av medlen i anspråk med tillämpning av lagen om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter. Denna omständighet bör dock inte påverka bedömningen.

På grund av det anförda kan staten inte anses ha inrättat sig efter betalningen på ett sätt som haft betydelse för möjligheten att få skatteskulden betald.

Vid angivna förhållanden finns inte tillräckliga skäl att frångå den tidigare berörda huvudregeln. Betalningen ska därför återgå även till den del som inte avser överskott på skattekontot, och käromålet ska bifallas.

Domslut

Staten ska till Registreringstjänst E.O. Aktiebolag betala 135 376 kr jämte ränta - - -.

Svea hovrätt

Staten genom Skatteverket överklagade i Svea hovrätt och yrkade i första hand att käromålet skulle ogillas, i andra hand att betalningsskyldigheten skulle sättas ned till 45 594 kr.

Registreringstjänst E.O. Aktiebolag bestred ändring.

Hovrätten (hovrättslagmannen Göran Ewerlöf, hovrättsråden Magnus Ulriksson, referent, och Katja Isberg Amnäs samt tf. hovrättsassessorn Niklas Schüllerqvist) anförde i dom den 12 juli 2010:

Hovrättens domskäl

Parterna har åberopat samma grunder och omständigheter som vid tingsrätten.

Registreringstjänst har i hovrätten åberopat utdelningsförslaget av den 9 februari 2010 i Repro Consults konkurs. Staten har åberopat skattekontoutdrag för Repro Consult. I övrigt är utredningen i hovrätten densamma som vid tingsrätten.

Till stöd för sitt yrkande om återbetalning från staten har Registreringstjänst i första hand åberopat principen om *condictio indebiti*. Denna tar sikte på situationen (se justitierådet Lind i NJA 1989 s. 224) då en person erlägger betalning till en annan i tro att han är skyldig denne beloppet och betalningsmottagaren uppbär beloppet i samma övertygelse. Efter någon tid visar det sig att någon skuld inte förelåg eller att skuldens belopp var lägre än det som betalats. I sådana situationer uppkommer frågan om betalaren har rätt att återkräva det på grund av misstag erlagda beloppet eller om betalningsmottagaren har rätt att behålla vad som erlagts. Det angivna problemet kan uppkomma i många skilda situationer. Det kan t.ex. vara fråga om en betalning som har erlagts till följd av ett misstag som består i en ren felräkning. En jämförlig situation är att betalaren av misstag betalat samma skuld två gånger. För dessa så att säga rena misstagssituationer gäller som huvudregel att betalningsmottagaren är skyldig att återbära det uppburna beloppet, i varje fall om inte lång tid förflutit från det betalningen skedde. Frågan måste dock bedömas utifrån de särskilda omständigheterna i det enskilda fallet och då med särskilt hänsynstagande till vad som kan vara rationellt i det ekonomiska livet. En tungt vägande synpunkt i det sammanhanget är hänsynen till det allmänna intresset av säkerhet i rättslivet och därmed även hänsynen till omsättningen. Den som i god tro mottagit en betalning och med fog uppfattat den som en slutreglering av parternas mellanhavanden måste i princip kunna, åtminstone efter någon tid, inrätta sig efter att det inte kan bli aktuellt att betala tillbaka det mottagna beloppet (se även angående denna utgångspunkt NJA 2001 s. 353). Det kan också finnas utrymme för att ta hänsyn till betalarens respektive betalningsmottagarens situation och förmåga att överblicka förhållandena. Om betalaren är konsument och betalningsmottagaren en näringsidkare med betydande resurser torde det finnas ett större utrymme för återbetalning än i rent kommersiella förhållanden med jämbördiga parter. När det gäller att bedöma hur lång tid efter betalningen betalaren kan vara passiv utan att gå miste om sin rätt till återbetalning bör uppmärksammas att det får anses vara en allmän princip inom civilrätten att en köpare eller beställare, som vill göra gällande anspråk på grund av fel eller brist, har att reklamera utan oskäligt uppehåll efter det att han märkt eller bort märka felet eller bristen.

Reglerna om *condictio indebiti* har även tillämpats utanför den typiska

situationen då betalaren har trott sig ha en skuld till mottagaren (se NJA 1994 s. 177 och NJA 1999 s. 575). Enligt hovrättens bedömning är det mot denna bakgrund möjligt att i förevarande fall pröva Registreringstjänsts yrkande efter principen *condictio indebiti* i enlighet med den åberopade grunden.

I målet är fråga om en s.k. ren misstagsbetalning. Det belopp som kom att betalas till Repro Consults skattekonto skulle rätteligen ha betalats till Venditias konto. Genom avräkningsförfarandet kom viss del av överskottet på Repro Consults konto att tillgodoräknas statens fordran på detta bolag i stället för fordringen på Venditia enligt ingiven deklaration för det bolaget. Enligt den angivna huvudregeln skulle således Skatteverket ha överfört det inbetalade beloppet till Venditias skattekonto för reglering av det bolagets skuld till staten.

Nästa fråga är då om staten med hänsyn till det allmänna intresset av säkerheten i rättslivet och omsättningen kan anses i god tro ha inrättat sig efter betalningen.

Hovrätten konstaterar här att det trygghetskrav som i andra fall motiverar att en godtroende betalningsmottagare som inrättat sig efter en betalning ska få behålla pengarna inte gör sig gällande med samma styrka då staten står som mottagare, jfr ovan vad som angetts gälla i förhållandet mellan konsument och näringsidkare. I litteraturen har det t.o.m. hävdats att staten mera sällan kan freda sig från återbetalning med hänvisning till att staten i god tro inrättat sig efter betalningen (P. Hult i Festskrift tillägnad Vilhelm Lundstedt, 1947). I det aktuella fallet har Registreringstjänst underrättat Skatteverket om misstagsbetalningen inom en vecka efter att den skett och samma dag som Registreringstjänst upptäckte misstaget. Härtill kommer att staten genom Skatteverket var medveten om att Repro Consult var under företagsrekonstruktion då misstagsbetalningen utfördes. Nu angivna omständigheter medför att staten inte har ägt inrätta sig efter betalningen på ett sådant sätt att denna inte ska tillgodoräknas rätt betalningsavsändare. Eftersom Registreringstjänst har övertagit Venditias anspråk på staten ska det kvarvarande beloppet i stället återbetalas till Registreringstjänst. Om beloppets storlek råder ingen tvist. Tingsrättens dom ska således stå fast.

Hovrättens domslut

Hovrätten fastställer tingsrättens dom.

Högsta domstolen

Skatteverket överklagade och yrkade i första hand att HD skulle med ändring av hovrättens dom ogilla Registreringstjänst E.O. Aktiebolags talan. I andra hand yrkade Skatteverket att HD skulle sätta ned Skatteverkets återbetalningsskyldighet till 45 594 kr.

Registreringstjänst motsatte sig att domen ändrades.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Ylva Svensson, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande dom.

Domskäl

1. HD har först att ta ställning till om frågan om återbetalningsskyldighet för Skatteverket ska prövas med tillämpning av principen om *condictio indebiti* eller någon annan ogiltighetsregel.
2. Principen om *condictio indebiti* tar sikte på fall när en person betalar ett belopp till en annan i tro att han är skyldig denne beloppet och betalningsmottagaren uppbär beloppet i samma övertygelse. Efter någon tid visar det sig att någon skuld inte förelåg eller att skuldens belopp var lägre än

det som betalats. Den misstagsbetalning som är aktuell i målet är inte en typisk *condictio indebiti*-situation. Registreringstjänst E.O. Aktiebolag har inte misstagit sig i fråga om existensen av en skuld eller beloppet av en skuld. Den felaktiga betalningen beror av ett rent förbiseende, närmast en felskrivning. Men frågan om principen om *condictio indebiti* är tillämplig är inte beroende av vilken typ av fel som orsakat betalningen. Avgörande för frågan om principen om *condictio indebiti* är tillämplig är om betalningen skett utan rättsgrund. Den betalning som är aktuell i målet var avsedd att reglera Venditia Utbildning & Projektledning AB:s skatteskuld men kom av ett misstag att gottskrivas på Repro Consult Jansson och de Mander Aktiebolags skattekonto. Betalningen till Repro Consults skattekonto saknar således rättsgrund. Den omständigheten att Repro Consult hade skulder till staten som motsvarade en del av det belopp som felaktigt sattes in på bolagets skattekonto medför ingen annan bedömning. Frågan om staten är återbetalningsskyldig för den felaktiga betalningen kan därför prövas enligt principen om *condictio indebiti*.

3. En fråga om återbetalningsskyldighet för en felaktig betalning kan avgöras med tillämpning av olika ogiltighetsregler. I det här fallet är det fråga om ett misstag av sådan karaktär att bestämmelsen om förklaringsmisstag i 32 § avtalslagen kan tillämpas vid sidan om principen om *condictio indebiti*. Men bestämmelsen i 32 § avtalslagen kan endast tillämpas analogt eftersom den betalning som målet gäller faller utanför det direkta tillämpningsområdet för avtalslagen. Vilken ogiltighetsregel ska ges företräde vid bedömningen av om Skatteverket är återbetalningsskyldigt, principen om *condictio indebiti* eller bestämmelsen i 32 § avtalslagen? Till en början kan konstateras att rättsföljden av de båda reglerna är densamma, nämligen återbetalningsskyldighet för mottagaren av den felaktiga betalningen. Principen om *condictio indebiti* kan betraktas som en specialregel för bedömning av återbetalningsskyldighet för en felaktig betalning. I den egenskapen bör den principen ges företräde framför en mer allmän ogiltighetsregel som bestämmelsen i 32 § avtalslagen. Detta gäller särskilt när, som i detta fall, bestämmelsen i 32 § avtalslagen endast är analogt tillämplig. HD prövar därför frågan om Skatteverket är återbetalningsskyldigt i första hand med tillämpning av principen om *condictio indebiti*. För utgången av prövningen i målet saknar det dock betydelse vilken av ogiltighetsreglerna som ges företräde. Båda ogiltighetsreglerna är tillämpliga på betalningen. Om en prövning av återbetalningsskyldigheten i första hand skulle ske med tillämpning av regeln i 32 § avtalslagen och den prövningen inte skulle leda fram till någon återbetalningsskyldighet kan frågan prövas med tillämpning av principen om *condictio indebiti*.

4. Huvudregeln enligt principerna för återkrav av betalningar som skett av misstag har sedan gammalt ansetts vara att den betalande har rätt att kräva tillbaka det för mycket erlagda, men avvägningen av de motstående intressen som gör sig gällande har lett till åtskilliga modifieringar, särskilt då den som tagit emot betalningen varit i god tro och förbrukat det uppburna beloppet eller annars inrättat sig efter betalningen (se NJA 1999 s. 575, NJA 2001 s. 353 och NJA 2005 s. 142).

5. Att en betalningsmottagare som i god tro mottagit en betalning och inrättat sig efter den ges rätt att behålla betalningen motiveras med att en återbetalningsskyldighet skulle innebära att mottagaren får en skuld till den som betalat (jfr Phillips Hult i Festskrift tillägnad Vilhelm Lundstedt, 1947, s. 251 f., och Mikael Mellqvist och Ingemar Persson, Fordran & Skuld, 9 uppl. 2011, s. 38). Denna motivering för mottagarens rätt att behålla en felaktig betalning hör samman med hänsynen till omsättningens intresse och behovet av säkerhet i rättslivet. Men skälen för att en mottagare av en felaktig betalning ska få behålla den gäller inte alla betalningsmottagare. Det är rimligt att bedömningen blir annorlunda när staten är mottagare av en felaktig betalning. Staten kan mera sällan anses ha inrättat sig efter en mottagen betalning (Hult, a.a., s. 252).

6. Vid en avstämning av skattekontot den 8 september 2008 avräknade

Skatteverket Repro Consults skatteskulder mot behållningen på bolagets skattekonto. Men Skatteverket kan inte genom denna avräkning anses ha inrättat sig efter den felaktiga betalningen på ett sätt som krävs för att återbetalningsskyldigheten ska upphöra enligt principen om *condictio indebiti*. Vid bedömningen av om Skatteverket inrättat sig efter betalningen är det också av betydelse att E.O. på Registreringstjänst den 12 september 2008 eller dagarna därefter, dvs. endast ett par dagar efter avstämningen, tog kontakt med Skatteverket och förklarade att det hade skett en felaktig betalning till Repro Consults skattekonto. Hon begärde att beloppet skulle föras över till det skattekonto som tillhörde Venditia Utbildning & Projektledning AB. När Skatteverket underrättades om den felaktiga betalningen kan Skatteverket således inte anses ha inrättat sig efter betalningen på ett sådant sätt att återbetalningsskyldigheten enligt principen om *condictio indebiti* har upphört. Det saknar därför betydelse om Skatteverket mottagit betalningen i god tro eller inte. Skatteverket är skyldigt att betala tillbaka den felaktigt mottagna betalningen.

7. Hovrättens domslut ska följaktligen fastställas.

Domslut

HD fastställer hovrättens domslut.

HD (justitieråden Leif Thorsson, Ella Nyström, Gudmund Toijer, Ingemar Persson, referent, och Martin Borgeke) meddelade den 7 november 2011 följande dom.

Domskäl

1. Registreringstjänst E.O. Aktiebolag upprättade skattedeclarationer för såväl Repro Consult Jansson och de Mander AB som Venditia Utbildning & Projektledning AB. Skatteverkets fordran mot Repro Consult uppgick enligt deklARATIONEN till drygt 12 000 kr och fordran mot Venditia till drygt 180 000 kr. Registreringstjänst betalade den 18 augusti 2008 beloppen över internet, varvid emellertid Repro Consults OCR- nummer av misstag kom att anges vid båda betalningarna. Bägge bolagens skattebelopp enligt deklARATIONERNA bokfördes härefter på Repro Consults skattekonto.

2. Beträffande Repro Consult hade företagsrekonstruktion inletts den 9 maj 2008 och den 15 augusti beslutade tingsrätten att rekonstruktionen skulle få fortsätta ytterligare tre månader. Bolaget försattes på egen begäran i konkurs den 12 november 2008.

3. Vid Skatteverkets avstämning av skattekonton den 8 september 2008 avräknades från det överskott som hade uppkommit på Repro Consults skattekonto ett belopp om drygt 89 000 kr mot en äldre restförd skatteskuld. När Skatteverket därefter sände kontoutdrag till Venditia, vilket utvisade ett underskott om ca 182 000 kr på bolagets skattekonto, underrättades Registreringstjänst, som då blev varse den felaktiga betalningen. Registreringstjänst kontaktade Skatteverket den 12 september eller någon dag därefter och påtalade att det hade skett en felaktig betalning. Den 17 september begärde Venditia att det felaktigt betalda beloppet skulle omföras till Venditias skattekonto. Skatteverket betalade ut ett belopp motsvarande överskottet på Repro Consults skattekonto, men motsatte sig kravet i övrigt. Registreringstjänst, som har täckt underskottet på Venditias skattekonto, har övertagit Venditias krav mot Skatteverket.

4. Registreringstjänst har till grund för sitt krav på återbetalning gjort gällande i första hand att Skatteverket är återbetalningsskyldigt enligt principerna om *condictio indebiti* och i andra hand att Skatteverket, om återbetalning inte sker, gör en obehörig vinst. I sista hand har Registreringstjänst gjort gällande att betalningen har utgjort ett förklaringsmisstag och att Skatteverket var i ond tro om misstaget.

5. Skatteverket har i HD anförut att principerna om *condictio indebiti* inte är tillämpliga i detta fall; den aktuella betalningen ska i stället anses vara ett förklaringsmisstag enligt 32 § första stycket avtalslagen, vilket Skatteverket var i god tro om. Skatteverket har vidare invänt att betalningen tagits emot i god tro och att Skatteverket har inrättat sig efter betalningen. Skatteverket har även bestritt att någon obehörig vinst har uppkommit.

6. Reglerna om *condictio indebiti* tar sikte på fall där någon har betalat en skuld som inte fanns eller har betalat ett för stort belopp, allt i den felaktiga tron att det fanns en betalningsskyldighet. Betalningen har i dessa fall skett av misstag, dvs. utan rättslig grund.

7. Huvudregeln vid *condictio indebiti* har sedan gammalt ansetts vara att den betalande har rätt att kräva tillbaka det felaktigt eller för mycket erlagda. Avvägningen av de motstående intressen som gör sig gällande har dock lett till åtskilliga modifieringar. Detta gäller särskilt i fall då den som har tagit emot betalningen har varit i god tro och förbrukat det uppburna beloppet eller annars har inrättat sig efter betalningen. Ju längre tid betalaren dröjer med återkrav, desto större skäl har mottagaren att tro att betalningen är definitiv. Vilket intresse som förtjänar företräde beror på många olika faktorer som kan skifta från fall till fall. Till sådana faktorer brukar räknas vilken av parterna som hade den största möjligheten att bedöma de förhållanden som har inverkat på betalningen samt om någon av parterna har förfarit oaktsamt i samband med betalningen (se NJA 2005 s. 142 med hänvisningar, NJA 1994 s. 177, NJA 1999 s. 575 och NJA 2001 s. 353 samt Gertrud Lennander, *Misstagsbetalning och kvittning i konkurs*, Festskrift till Torgny Håstad, 2010, s. 436).

8. Huruvida en felaktig betalning har skett på grund av villfarelse eller ren felskrivning eller om en felaktig betalning har gjorts i samband med betalningsuppdrag eller betalningsförmedling är av underordnad betydelse. Avgörande är i stället om betalningen har skett utan rättsgrund och att betalningen inte utgör en disposition, dvs. en betalning där den betalande frivilligt väljer att betala oavsett om betalningsskyldighet faktiskt föreligger.

9. Att den som har tagit emot en betalning och därefter i god tro har förbrukat medlen eller annars har inrättat sig efter betalningen ges rätt att behålla betalningen har motiverats med att en återbetalningsskyldighet skulle innebära att mottagaren utan någon egen åtgärd får en skuld som han kanske får mer eller mindre svårt att betala (se Phillips Hult, *Condictio indebiti*, Festskrift tillägnad Vilhelm Lundstedt, 1947, s. 251 f., och Mikael Mellqvist och Ingemar Persson, *Fordran & Skuld*, 9 uppl. 2011, s. 38). I senare rättsfall har också hänsynen till omsättningens intresse och behovet av säkerhet i rättslivet betonats (se t.ex. NJA 1994 s. 177 och NJA 1999 s. 575).

10. HD prövar i första hand om Skatteverket är återbetalningsskyldigt enligt allmänna regler om *condictio indebiti* (jfr NJA 1999 s. 575 och Lennander, a.a., s. 441 f.).

11. Den aktuella betalningen utfördes av Registreringstjänst, men den skedde för *Venditias* räkning. Någon rättsgrund för betalning till *Repro Consults* skattekonto fanns inte. Betalningen utgör en sådan felaktig betalning på vilken principerna om *condictio indebiti* är tillämpliga.

12. Enligt 55 § första stycket skattebetalningsförordningen (1997:750) ska Skatteverket, om en skattskyldig visar att han av misstag har betalat in för mycket skatt, skyndsamt återbetala vad som har inbetalats för mycket. Enligt andra stycket får återbetalning ske endast till den del återbetalningen kan göras från ett överskott på den skattskyldiges skattekonto. Dessa bestämmelser hindrar dock inte en återbetalning enligt principerna om *condictio indebiti* eftersom det inte var den skattskyldige *Repro Consult* som gjorde den felaktiga betalningen till skattekontot.

13. Den avstämning av skattekonton som sker enligt skattebetalningslagen (1997:483) kan i allmänhet inte anses innebära att Skatteverket därigenom i god tro inrättar sig efter en felaktig betalning (jfr Hult, a.a., s. 252, se även Christer Danielsson, *Condictio indebiti: Vad krävs för att en misstagsbetalning ska bli bestående?*, JT 2008-09, s. 438 med hänvisningar).

Återbetalningsskyldigheten har därmed inte upphört vid avstämningstidpunkten, oavsett vilken bedömning som kan göras i frågan om Skatteverket var i god tro vid tidpunkten för den felaktiga betalningen.

14. Mot bakgrund av det anförda, och eftersom Registreringstjänst kort tid efter avstämningen påpekade misstaget, är Skatteverket skyldigt att återbetala den felaktigt gjorda betalningen. Om belopp och ränta råder inte tvist.

15. Hovrättens domslut ska alltså fastställas.

Domslut

HD fastställer hovrättens domslut.

HD:s dom meddelad: den 7 november 2011.

Mål nr: T 3855-10.

Lagrum: 55 § skattebetalningsförordningen (1997:750).

Rättsfall: NJA 1994 s. 177, NJA 1999 s. 575, NJA 2001 s. 353 och NJA 2005 s. 142.

Sökord: Condictio indebit; Skattekonto; Misstagsbetalning
